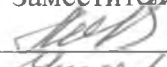

МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ
«СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА №2 с.п. ВЕРХНИЙ-НАУР»
НАДТЕРЕЧНОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
ЧЕЧЕНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Рассмотрено
на заседании МС
Протокол № 1
от 28.08.2024

Согласовано:
Заместитель директора по ВР

**Рабочая программа курса внеурочной деятельности
«Родное слово» (чеченская литература)**

Уровень основного общего образования

Срок освоения: 1 год (7-8 класс)

Кхеторан кехат

Нохчийн мотт – нохчийн къоман мотт а, Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт а бу, цу бахьано хьелаш кхуллу цуьнан 1алашбаран а, кхиоран эшар. 5-9 классашкахь «Ненан мотт а, ненан меттан литература а» предметан декъахь хьобхуш йу ненан (нохчийн) меттан литература санна, иза хьажийна йу дешархойн интеллектуале-довзаран, коммуникативе, исбаьхьаллин-эстетикин пох1маш кхио а, коьрта г1иллакхе-этикин кхетам кхолла а, личностана нохчийн къоман культура марзйан а.

«Ненан (нохчийн) меттан литература» предмет – иза беран интеллектуале а, г1иллакхе-этикин а кхиаран т1ег1а къастаден гуманитарни дешарх коьрта предмет йу. Литературин дешаро аьтто бо йешаран маь1на а девзаш, литература 1аморо шегахь къонахчун амал кхиайой а хууш, шен дуьненхьежамна дашца а, йозанца а бух бало а хууш, адамца а, йукъараллица а йаза хууш йолу кхетаме личность кхио.

Программо чулоцу кхеторан кехат а, предмет карайерзоран кхочушдан лору жам1аш а, предметан чулацам а, программин х1ора дакъа карадерзо билгалдаьхначу сахьташца йолу тематикин планировани а, урокал араьхарчу г1уллакхдаран план а.

Карара программа бух хилла лаятта авторийн дешаран программаш х1итторехь а, «Ненан (нохчийн) меттан литература» дешаран предмет хьобхучу ненан (нохчийн) меттан а, литературин а хьехархойн белхан программа х1отторехь а. Авторийн а, белхан программаш х1итточара а хьехаран материал къепе йалорехь и 1амо раж къасто а, дакъойн а, теманийн а сахьташ д1асхьадекъа а шен некъ кховдо а мега.

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МЕТТАН ЛИТЕРАТУРА» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЙУКЪАРА ХАРАКТЕРИСТИКА

Литература уггаре эвсаре г1ирс бу шен кхачаме стаг хила (ша шен кхето, ша шен кхио), гонахьарчу хиламийн хьелашца тарвала, иштта кхоллараллин жигараллин стимулятор а йу.

Ненан меттан литература 1аморо д1алоцу личность кхиоран процесехь коьрта меттиг, иштта 1аморо аьтто бо цуьнгахь къонахалла, г1иллакхе амал, кхоллараллин пох1ма кхиорехь, нохчийн халкъан дахаран философи йовзарехь а, карайерзорехь а, иштта доккха го до къоначу т1аьхьене къоман исторически зераш д1акховдорехь а. Билггал йолу 1алашонаш кхочушйаран дешаран материал вовшахтоьхна гуманизман критерешца, исбаьхьаллин а,

довзаран а мехаллашца, пайдаэцархъама т1екхача йиш хиларца, актуале хиларца, поликультурица, ламасталлин классика а, вайзаманан литература а цхъаьнайарца, тематикин а, жанрийн тайпа башх-башха хиларца дог1уш ма-хиллара.

«Ненан (нохчийн) меттан литература» предмет 1аморо таронаш кхуллу дешархочун дешнийн база шорйан, церан къамелан культура, коммуникативни а, тайп-тайпана культурийн компетенцеш а кхио.

«Ненан (нохчийн) меттан литература» курсан чулацам хъажийна бу дешархойн нохчийн литературин хъашташ кхочушдан, уьш нохчийн къоман культурина т1екхиарехъ а, шеца иза 1алашйарехъ а ша-тайпана эстетикин г1ирсаш хиларе терра.

Дешархошна дешар 1амор коьрта долчу декъана оьрсийн маттахъ д1ахьучу йукъардешаран учрежденешкахъ ненан мотт санна нохчийн мотт 1аморехъ, нохчийн литература – иза дешаран предмет йу, нохчийн къоман исторех а, культурех а, ламастех а хаарш схъаэца а, довза а таро луш, иштта иза культурин ша-тайпана йаздархочун кхолларалла толлуш долу дакъа ду, кхечу кепара аьлча, шеца цхъаьна эстетикин г1уллакхдар а долу, йозанан къамелан г1уллакхдар ду; нохчийн литература т1ехъажийна йу 1илманан аг1онхъара дуьне довзарна а, иштта дешнийн кхоллараллин говзарийн мотт бовзарна а, йешаран культурин йукъара башхаллаш карайерзорна а, литературин говзарех кхетарна а, дашца шен амал билгалйаккхарна а, иза, исбаьхьаллин литературас ша-тайпанчу маттахъ дуьйций хайтарх кхетам кхолла а, ткъа литературин мотт йукъарчу меттан шолг1а система санна бу, цо кхуллу личностан синхаамийн дакъа, цуьнгахъ ойланца х1уманан кеп х1отто а, ассоциаци йало а, логически ойла йан а, дешаран предмет хъажийна йу оцу дешаран предметехула кхочушхуьлу т1аьхьенера т1аьхьене нохчийн, оьрсийн, дуьненан культурийн оьздангаллин а, эстетикин а ламасташ д1акховдор.

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МЕТТАН ЛИТЕРАТУРА» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ 1АМОРАН 1АЛАШОНАШ

«Ненан (нохчийн) меттан литература» предмет 1аморо кхочушйан йеза рог1ера 1алашонаш:

- нохчийн литературехъ эстетикин аг1онхъара кхеташ болу гуманистически дуьненхъежам, Россин йукъара гражданинан кхетам а, къоман синкхетам а, патриотан дог-ойла а йолуш, дукха къаьмнаш долчу Россин халкъех шен халкъ хиларх дозалла а хеташ йолу амал личностехъ кхиор.

- нохчийн литература йовза лааран дог дар кхоллар, нохчийн къоман

ширачу заманера схъайоглу культура мехалла хетар кхиор, дешархо шен къоман мотт а, культура а ламоран кха тле ваккхар, къоман культурин тлаъхъалонна йукъавалор.

- къоначу тлаъхъенехъ длаяхначуй, карарчуй, йоглур йолчуй заманийн уьйр ларйан йезаш хиларан кхетам кхиор а, нохчийн къоман культура ларйарехъ жобпалле хилар кхоллар;

- дукха къаьмнаш долчу Россин пачхъалкхехъ личностана кхиаме социализаци а, ша шегахъ стогалла кхиорна оьшу интеллектуале а, кхоллараллин а таронаш кхиайар.

«Ненан (нохчийн) меттан литература» дешаран предмет тлехъажийна роглера хъесапаш кхочушдан:

- тлаъхъенера тлаъхъене историко-культурни, оздангаллин, гиллакхийн мехаллаш длакховдоран хьокъехъ ненан меттан нохчийн литературин маьлнах кхетар;

- ненан меттан нохчийн литературин историца йолу уьйр къастор, нохчийн литературехъ йолу къоман ша-тайпана синьоздангаллин а, материални а нохчийн къоман культурин исбаъхъаллин шорталлех кхетам кхоллар;

- Россин Федерацин кхидолчу къаьмнийн литературин контекстехъ нохчийн литература а кхуьу хилам санна цунах хаарш эцар; уьш вовшийн эр;

- нохчийн литературина бухе диллина культурин а, оздангаллин а маьлна билгалдаккхар; йешначун хьокъехъ мах хадош а, шена хетарг олуш а барта а, йозанца а къамел дан хаар;

- 1ер-дахарехъ а, дешаран процесехъ а нохчийн литературехъ пайдаэца хаар кхоллар;

- шен мукъачу хенахъ йешарна ханна план х1оттор, нохчийн маттахъ шена хазахета йешаран говзарш мехала хетар къастор а, бух балор а;

- нохчийн литературин говзарш системехъ йешарца дуьне довза а, дуьненахъ ша д1алоцу меттиг къасто а, адаман а, йукъараллин а йукъаметтигаллин гармонизаци латторан а хъашташ кхоллар;

- хаамийн хьостанашца болх бан хаар кхиор, Интернетера а, иштта кхийолчу хьостанашкара хаамашна презентаци йар а, кечйар а.

ХЪЕХАРАН ПЛАНЕХЪ «НЕНАН (НОХЧИЙН) МЕТТАН ЛИТЕРАТУРА» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН МЕТТИГ

«Ненан (нохчийн) меттан литература» предметан программа х1оттийна Федеральни пачхъалкхан дешаран стандартан коьртачу йукъарчу дешаран

программи буха т1ехь, иза лерина йу дешаран 338 сахътана. (5 кл. – 68 с., 6 кл. – 68 с., 7 кл. – 68 с., 8 кл. – 68 с., 9 кл. – 66 с.). Программин инвариантивни дакъош 1аморна лерина 296 сахът ду. Белхан программа вариативни декъана программа х1оттийнчу авторша хаьржинчу говзаршна лерина йолу йешаран хенан резерв лаьтта 54 дешаран сахътах.

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МЕТТАН ЛИТЕРАТУРА» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

Дешаран предметан чулацамо шена йукъалоцу литературын говзарийн а, церан авторийн а гайтар, иштта тематикин блокаш а: «Халкъан барта кхолларалла», «Нохчийн йаздархойн говзарш», «Кхечу къаьмнийн литература».

ТЕМАТИКИН БЛОКАШ

7 класс

Халкъан барта кхолларалла

«Дади-юрт».

«Нохчийн шира илли».

«Сай» (халкъан илли).

Нохчийн йаздархойн говзарш

М. Мамакаев «Даймехкан косташ».

Б. Саидов. «Вина юрт», «Деган аз».

1. Мамакаев. «Берзан бекхам».

Х. Ошаев. «Иччархо Абухъаьжа Идрисов».

А. Сулейманов. «Шуьнехь дош».

1. Гайсултанов. «Болат-г1ала йожар»(дацдина).

А. Айдамиров. «Мух1ажарш».

Ш. Арсанукаев «Иманах дузийта дегнаш».

М. Кибиев. «Дош».

А. Джунаидова. «Х1обънаш».

С. Гацаев. «Дарц».

А. Кусаев. «Амалехь диканиг».

Ш.Рашидов. «Ден весет».

М. Дикаев. «Нохчо ву со».

С. Дакаев. «Куйно хотгу».

1. Шайхиев. «Ч1аг1о».

А. Бисултанов. «Хъайбахахь язйина байташ».

В-Хь. Амаев. «Генарчу денойн туйра».

С. Курумова. «Дохк» / (дакъа).

Ш. Окуев. «Сан хьоме Нохчийчоб».

С.-Хь. Нунуев «Юнус».
М. Бексултанов «Генара а, гергара а денош».
М. Ахмадов «Кхаа вешех туйра».

Кхечу къаьмнийн литература

А. С. Пушкин «Лаьнан Гуьйре» (гочийнарг А. Сулейманов).
Альфонс Доде «Тпаьххарлера урок».

8 класс

Халкъан барта кхолларалла

«Таймин Биболатан илли».
«Эвтархойн Ахмадах илли».

Нохчийн йаздархойн говзарш

Бадурев С. «Олдум».
М. Мамакаев. «Лаьмнийн дийцар».
М. Сулаев. «Цавевза доттагI».
А. Сулейманов. «Дог дохден цIе»; «Дахаран генаш».
1. Хамидов. «ДIа – коч, схьа – коч».
Ш. Арсанукаев. «Тимуран тур».
1. Шайхиев. «Дарцан буса».
М. Ясаев. «Тянь-Шанан лаьмнашкахь» (дакъа).
С. Яшуркаев. «МаьркIаж-бодан тIехь кIайн хьобкх» (йацйна).
Л. Абдулаев. «Маьлхан каш».
М. Бексултанов. «Дика ду-кх хьо волуш»; «Дари».
А. Бисултанов. «ДегIаста»; «Халкъан илланчина».
С. Гацаев. «Кавказ»; «БIаьстенца къамел».
Я. Хасбулатов. «Дош» «Стаг хилла ваьллахь хьо ара».
М. Ахмадов. «Лайтта тIехь лаьмнаш а хIиттош».
Сатуев Х. «Нашха».

Кхечу къаьмнийн литература

Ладо Авалиани. «Хьаькхна буц».

**7-чу классехь нохчийн литература
хьехаран шеран рузмана хьесапаш
2024-2025 дешаран шо**

№ п/п	Урокан цIе	Са хьт	Терахь	
			хьесапца	билггал
	Исбаьхьаллин литература			
1.	«Бабин Иэсин ворх1 вешин йишин илли»	1		
2.	Ваша воцчу Сийлахин илли»	1		
	Турплахойн дика вон амалаш йийцаре йар			
3.	«Дадин юьрт йаккхаран илли»	1		
4.	“Дадин юьорт яьккхаран илли”- нохчийн кьоман истори.	1		
5.	Турпаллалин илли башхаллаш	1		
6.	Нохчийн шира илли	1		
7.	Нохчийн шира иллек лаьцна	1		
8.	<i>Халкъан илли «Сай»</i>	1		
9.	Саидов Б.С.»Вина юрт»	1		
10.	Мамакаев М.А. «Даймехкан косташ»	1		
11.	<i>Классал араьара дешар. 1.Хамидов. «Абубешар» дийцар</i>	1		
12.	Мамкаев 1. «Берзан бехкам»	1		
13.	Ширачу заманахь ламанхойн луьра дахар гайтар	1		
14.	Тестиrowани	1		
15.		1		
16.	Гайсултанов 1.»Болат-г1ала йожар» таллархойн йийсарш.	1		
17.	Айдамиров А. «МухIажарш» («Йеха буйсанаш» романа йукъара кийсак)	1		

**8-чу классехь нохчийн литература
хьехаран шеран рузмалан хьесапаш
2024-2025 дешаран шо**

№ п/ п	Урокан це	Са хьт	Терахь	
			хьесапц а	билггал
	Исбаьхьаллин литература			
1.	«Таймин Бийболатан илли» халкъан турпалаллин илли	1		
2.	«Эвтархойн Ахьмадах илли». Иллин чулацам, композици, исбаьхьаллин башхаллаш	1		
	Нохчийн йаздархойн говзарш.			
3.	Бадугев С-Салихьан кхоллараллин некъ. «Олдам» дийцар	1		
4.	Бадугев С.С. «Олдам» дийцаран коьрта турпалхой			
5.	Мамакаев Мохьмадан кхолларалла. «Лаьмнийн дийцар», «Пондар» стихотворенеш	1		
6.	Сулаев Мохьмадан кхолларалла. «Ца вевза доттагI», «Органан йистехь» стихотворенеш	1		
7.	Сулейманов Ахьмадан кхоллараллин некъ. «Дог дохден це» стихотворени	1		
8.	Сулейманов А.С. «Дахаран генаш» поэма. Весет	1		
9.	«Дахаран генаш» поэмин маьIна	1		
10.	Шайхиев Иалвадин кхоллараллин некъ. «Дарцан буса» поэма. Ден хьехар	1		
11.	Шайхиев Иалвадин «Дарцан буса» поэмехь бакъволу доттагI	1		
12.	Арсанукаев Шайхин кхолларалла. «Тимуран тур» поэма	1		
13.	Арсанукаев Ш. «Тимуран тур» поэмехь	1		

	Айтамиран илли, ламанхойн васташ			
14.	Хамидов I-Хьамидан кхолларалла. «Да-коч, схьа-коч» дийцар	1		
15.	Ясаев Мовлин кхолларалла. «Хьоме йурт» повесть. Хийрачу махкахь	1		
16.	Ясаев М. «Хьоме йурт» повестехь вежарийн гIиллакх	1		
17.	Ясаев М. «Хьоме йурт» повестехь Джанхотан, Лох-Беташан васташ	1		
18.	Яшуркаев Султанан кхолларалла. «МаьрIаж-бодан тIехь кIайн хьобкх» повесть. Мадас арабаьккхина некъ	1		
19.	Яшуркаев С. «МаьрIаж-бодан тIехь кIайн хьобкх» повестехь ГIойтIара воккхачу стеган хьехам	1		
20.	Яшуркаев С. «МаьрIаж-бодан тIехь кIайн хьобкх» повестехь Жовзанан васт. Символах кхетам балар	1		
21.	Абдулаев Лечин кхолларалла. «Маьлхан каш» поэмин коьртачу турпалхочун сацам	1		
22.	Абдулаев Л. «Маьлхан каш» поэмехь ширачу заманан дахар гайтар	1		
23.	Бексултанов Мусан кхолларалла. «Дари» дийцар	1		
24.	Бексултанов Мусан «Дари» дийцаран турпалхой	1		
25.	Бисултанов Аптин кхолларалла «ДегIаста», «Халкьан илланчина» стихотворенеш. Нохчийн кьоман синмехаллаш	1		
26.	Гацаев СаIидан кхолларалла. «Кавказ», «Баьстенца кьамел» стихотворенеш. Iаламан сурт	1		
27.	Хасбулатов Ямлиханан кхолларалла. «Дош», «Стаг хила ваьллекх хьо ара...» стихотворенеш	1		
28.	Ахмадов Мусан кхолларалла. «Льатта тIехь лаьмнаш а хIиттош» повесть. ИбрахIим-хьаьжа	1		
29.	Ахмадов М. «Льатта тIехь лаьмнаш а хIиттош»	1		

	повесть. Хъаша ларар. Тюм			
30.	Повестехъ Данин Ёаьхаллин хъуьнарш, турпалхойн васташ	1		
31.	Сатуев Хъусейнан кхолларалла. «Нашхахъ» поэмин маьлна	1		
32.	(Тестировани)	1		
33.	Сатуев Хъ.Д. «Нашхахъ» поэмин а, Умхаев Хъ.С. «Нашха» стихотворенин а исбаьхьаллин башхаллаш	1		
	Кхечу къаьмнийн литература(1 с.)	1		
34.	Ладо Авалианин кхолларалла. «Хъаькхна буц» дийцар	1		
	ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ	34		